

Tilburgse theologen vaak kritisch richting Rome

Klaas van der Zwaag

TILBURG. De Theologische Faculteit Tilburg was vaak een "enfant terrible" in de Rooms-Katholieke Kerk. Soms waren er protestmeetings tegen verscherpte regels van Rome. Uiteindelijk moest de faculteit, zoals vele klassieke theologieopleidingen in Nederland, het afleggen tegen het opkomende fenomeen geesteswetenschappen.

In "Tussen hamer en aambeeld. De Theologische Faculteit Tilburg op het snijvlak van wetenschap, kerk en samenleving" (uitg. Valkhof Pers, Nijmegen) beschrijft historica dr. Tessa Leesen de geschiedenis van de Theologische Faculteit Tilburg (TFT) zoals die tussen 1967 en 2005 gestalte kreeg.

De TFT werd geboren uit de vernieuwingsdrang die de Nederlandse kerk in de jaren zestig van de vorige eeuw typeerde. De jonge faculteit trad in het voetspoor van haar voorloper, het Gemeenschappelijk Instituut voor Theologie, dat in 1964 van start was gegaan. De TFT werd in het leven geroepen op initiatief van oversten en bisschoppen, maar de polarisatie in de Nederlandse kerkprovincie heeft de hartelijke band tussen faculteit en Rooms-Katholieke Kerk meermalen onder druk gezet, zo valt uit het lijvige werk van Leesen op te maken.

De auteur plaatst de ontwikkelingen in het perspectief van de kerkelijke vernieuwingen die in het kielzog van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) vorm kregen. In de jaren zeventig kwam er volgens de auteur een einde aan de "roomse lente" en werden de richtlijnen van het Vaticaan voor de priesteropleiding aangescherpt. Rome bewaakte de betrouwbaarheid van de theologen in Tilburg en priesters die trouwden moesten afstand doen van hun docentschap. Alleen zo konden zij dispensatie in de celibaatsverplichting – die in die tijd in toenemende mate werd verstrekt – krijgen.

De bisschoppen zaten vaak tussen de beide partijen in: enerzijds erkenden zij de noodzaak van vernieuwing in een moderne tijd, anderzijds stonden zij onder druk om de richtlijnen van Congregatie voor de Katholieke Opvoeding

TILBURG. Bijeenkomst ter gelegenheid van het lustrum van de Tilburgse theologische faculteit in 1992. Van rechts naar links op de voorste rij: bisschop Jan Bluysen van Den Bosch, bisschop Huub Ernst van Breda en decaan Wim Weren. beeld uit "Tussen hamer en aambeeld"

en andere kerkelijke organisaties uit te voeren, waartoe zij beleefd – maar dringend – tijdens bezoeken aan Rome werden opgeroepen. De Tilburgse faculteit was regelmatig het toneel van protestacties en bezettingen door studenten die het opnamen voor de gehuwde priester-docenten en die zich keerden tegen Vaticaanse richtlijnen waarmee volgens hen de klok werd teruggedraaid.

In de jaren zeventig kwam er volgens dr. Leesen een einde aan de "roomse lente"

In de jaren zeventig nam het aantal vrouwelijke studenten ook aan de Tilburgse faculteit toe. Door het afnemende aantal priesteropleidingen moesten bisschoppen niet-gewijde pastoraal werkers aantrekken. Dat er gesneden moest worden in de opleidingen werd echt duidelijk toen het aantal aanmeldingen voor priesters dramatisch begon af te nemen. In 1963 telden alle Nederlandse grootseminaries en studiehuzen bij elkaar 1929 studenten en ten minste 383 professoren, dat wil zeggen gemiddeld vijf studenten per hoogleraar.

Dat proces zette door. Er moest daarom gefuseerd worden en omdat de rooms-katholieke opleidingen in Nijmegen, Utrecht

en Tilburg daar zelf niet uitkwamen, hakte bisschop W. Eijk – verantwoordelijk voor het hoger onderwijs in rooms-katholiek Nederland – in 2004 eigenmachtig de knoop door: in Utrecht bleef de theologie-opleiding geconcentreerd (gericht op de ambtsopleiding), Tilburg en Nijmegen behielden de bachelor theologie als instroomlocatie en Tilburg zijn master theologie.

Bijna veertig jaar functioneerde de Tilburgse faculteit als een zelfstandige instelling voor wetenschappelijk theologisch onderwijs en onderzoek. In 2006 werd de instelling geïncorporeerd in de (toenmalige) Universiteit van Tilburg, en weer een jaar later ging zij in twee gedeelten op in de nieuwe Tilburg School of Humanities en de Tilburg School of Catholic Theology. Daarmee voegde Tilburg zich in de scheiding tussen theologie en religiewetenschappen die allerwegen in Nederland werd voltrokken.

Kruispunt

Tilburgse theologen timmerden vaak – ook internationaal – aan de weg. De faculteit, geboren uit vernieuwingselan, was altijd betrokken op de samenleving. Uit de bundel "Verdeelde wijsheid. Tussen Kerk en academische theologie" (uitg. Valkhof Pers, Nijmegen) van Frank Bosman en Harm Goris blijkt hoe de theologie als wetenschap functioneert op het kruispunt van kerk en samenleving. Aan deze bundel werkten mee Erik Borgman, Adelbert Denaux, Stephan van Erp, Paul van Geest, Jan Hendriks, Lambert Hendriks, Gerard den Hertog, Christoph Hübenal, Gerard de Korte, Marcel Poorthuis, Marcel Sarot en Kristof Struys.

De bundel is de weerslag van vier bijeenkomsten die het Thijmgenootschap organiseerde

over "mediation" tussen academische theologen en de kerk. Centraal staat onder meer het document "Theologie vandaag", dat de Vaticaans Internationale Theologische Commissie in 2012 publiceerde. Al kunnen er in het bijzonder tussen het leergezag van de bisschoppen en de academische theologie conflicten ontstaan, toch zijn er meer overeenkomsten dan dat men uit de „gepolariseerde theologiepraktijk" kon verwachten, zo wordt in de bundel gesteld.

Priester-docent Lambert Hendriks schrijft in zijn nawoord dat de zelfstandigheid die een wetenschapper nodig heeft hem niet tegenover de kerk plaatst. Er is een belangrijke vrijheid van de wetenschap, maar deze moet zich wel richten op wat ten diepste bij de kerk hoort. De omgang met kritiek, zowel van de kant van het leergezag als van de theologie, is volgens hem waarschijnlijk het grootste knelpunt van de problematiek. Gezonde kritiek kan echter nooit uitmonden in „een

Zelfstandigheid die wetenschapper nodig heeft plaatst hem niet tegenover de kerk

afkeuring van dat wat de kerk door middel van het charisma van het leergezag als leer voorhoudt."

De Tilburgse theoloog Erik Borgman stelt dat theologen die afwijken van het leergezag zich niet noodzakelijk keren tegen het gezag van God of van de kerk. „Het kan hun te doen zijn om gehoorzaamheid aan wat zij menen te moeten eerbiedigen als goddelijke autoriteit ten dienste van de kerk."

TILBURG. De bezetting van de theologische faculteit van Tilburg in 1978 naar aanleiding van de positie van gehuwde priester-docenten. beeld uit "Tussen hamer en aambeeld"